

Česká bioklimatologická společnost Praha

Sekretariát: Boční II 1401, 141 31 Praha 4 - Spořilov

I n f o r m a č n í z p r a v o d a j

pro členy Společnosti

č. 35

Praha, prosinec 2005

Sestavil: RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

ISSN 1212-3420

Z p r á v a

o činnosti České bioklimatologické společnosti za rok 2004

Odborná, vědecká a publikační činnost Společnosti se v roce 2004 stejně jako v letech předcházejících opírala o tři oborově specializované sekce. Pro informaci o jejich zaměření uvádíme:

1. Sekce bioklimatologie člověka, předseda Doc. MUDr. Jan Sitar, CSc., s odbornou činností v oblasti bioklimatologie zdravého i nemocného člověka v jeho pracovním a životním prostředí.

2. Sekce bioklimatologie rostlin, předseda Prof. Ing. Ilja Vyskot, CSc., se zaměřením odborné činnosti na vazby rostlinstva s půdně-atmosférickým prostředím, zvláště se zaměřením na zemědělskou a lesnickou rostlinnou produkci, dopady antropicky podmíněných změn podnebí všech dimenzí a krajinné prostředí.

3. Sekce bioklimatologie zvířat, předseda Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., se zabývá vazbami mezi živočištvem a atmosférickým prostředím se zvláštním zřetelem k potřebám hospodářských zvířat.

Bioklimatologie jako interdisciplinární vědní obor má v našem liberálním tržně ekonomickém systému potíže v tom, že se týká jednak vědecké teorie a jednak jevů, které mají charakter veřejných statků. To prakticky velmi omezuje zdroje sponzorského kapitálu. Obory, které tradičně byly v tématice činnosti Společnosti zastoupeny (medicína, životní prostředí, školství, zemědělství, lesnictví), nemají v současné době dostatek vlastních zdrojů k podpoře činnosti naší Společnosti. Naši členové se na svých pracovištích aktivně podílejí na jejich výzkumné činnosti .

Proto také v roce 2004 se vedení Společnosti soustředilo na aktivní účast při řešení již schválených projektů, kde pro dílčí úkoly aktivně sestavila řešitelské týmy. Ty projekty však mohou podchytit jen část ze široké problematiky dříve ve Společnosti propracovávané. Objem takto přidělovaných prostředků, podmínky jejich využití a způsob časového přidělování limituje další odborné aktivity. Menší rozsah činnosti má za následek klesající zájem o členství ve Společnosti.

Projekt **I/04**, vydání Zpravodaje č. 34 jako odborné a informační tiskoviny Společnosti o pokrocích poznání v tomto interdisciplinárním oboru a o činnosti a výsledcích práce Společnosti. Od r. 1998 má Zpravodaj přiděleno ISSN 12212-3420.

Projekt **II/04**, pořádání již v pořadí 25. konference „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“, která se konala v Úpici ve dnech 18. – 20.

května 2004. Hlavním pořadatelem byla Hvězdárna v Úpici ve spolupráci s Komisí pro otázky životního prostředí AV ČR, Českou astronomickou společností – východočeskou pobočkou v Úpici, Českou bioklimatologickou společností v Praze, Českou lékařskou společností J.E.Purkyně – Spolkem lékařů v Trutnově a Městem Úpice. Na konferenci bylo přítomno přes 40 účastníků, předneseno 32 příspěvků a 4 poster, z nichž bylo vybráno 25 příspěvků k publikování plném znění ve sborníku.

Projekt **III/04**, pořádání konference „Extrémní jevy počasí a jejich dopady“, která se konala 11. března 2004 v budově pobočky ČHMÚ v Brně. Konference se zúčastnilo 42 účastníků z České republiky i ze Slovenska, předneseno bylo vybraných 16 příspěvků, které byly publikovány na CD v plném znění a abstrakty v tištěném sborníku.

Projekt **IV/04**, vydání publikace „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2004“. Publikace obsahuje příspěvky přednesené na 18. vědecké konferenci s mezinárodní účastí, která se konala dne 9. prosince 2004 v Brně. Publikace v rozsahu 160 stran byla k dispozici pro všechny účastníky již v průběhu konference.

Dále ČBkS spolu s Ústavem výživy, dietetiky, zoohygieny a vegetabilních potravin Fakulty veterinární hygieny a ekologie VFU v Brně a ve spolupráci s Ústřední komisí pro ochranu zvířat, Výzkumným ústavem živočišné výroby Praha a brněnskou pobočkou Čs. biologické společnosti byla pořadatelem pravidelného semináře „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“, v pořadí již sedmáctého. Konal se v Brně dne 9. 12. 2004 v prostorách VFU. Přítomno bylo kolem 60 účastníků z ČR a ze Slovenska, prezentováno 30 příspěvků, které byly v plném znění publikovány ve sborníku v rámci projektu IV/04.

Členové sekce bioklimatologie člověka ČBkS se i nadále podílejí rozhodujícím způsobem na vydávání biometeorologických předpovědí a na zdokonalování předpovědního modelu pro ně (Mgr. M. Novák). Bývalý předseda ČBkS Ing. V. Krečmer, CSc., pracuje nyní jako předseda Národního lesnického komitétu a v této funkci prosazuje větší aktivitu MŽP ČR v oblasti lesů v životním prostředí spolu s dalšími členy ČBkS.

ČBkS je řádným členem „Národního klimatického programu“. V roce 2004 úspěšně pokračovala spolupráce se Slovenskou bioklimatologickou společností. ČBkS byla spolupořadatelem pravidelné mezinárodní konference Bioklimatologické pracovní dny, která se konala ve Viničkách v okrese Trebišov ve dnech 23. – 26. srpna 2004. Téma konference bylo „Zmeny podnebia – extrémny počasia – organizmy a ekosystémy“. Zúčastnilo se jí téměř 100 účastníků, z toho asi čtvrtina z České republiky, předneseno bylo devět vybraných příspěvků na plenárním zasedání, dalších 77 pak v sekcích, které probíhaly paralelně, a k tomu 21 posterů. Všechny příspěvky byly publikovány na CD v plném znění, abstrakty v angličtině ve

zvláštním tištěném sborníku. Sekce bioklimatologie rostlin dále spolupracuje s odbornou skupinou agrometeorologie české sekce Evropské agronomické společnosti a s Českou meteorologickou společností.

V roce 2003 získala Společnost rozsáhlou zakázku na vypracování odborných expertíz v rámci širšího projektu Czech Carbo, jejichž zpracování pokračovalo v roce 2004. Zadavatelem byl Ústav ekologie krajiny AV ČR, České Budějovice, a téma znělo „Zpracování studie o oběhu uhlíku v agroekosystémech s návrhem opatření ke zlepšení bilance uhlíku v agroekosystémech“. Členové společnosti ve spolupráci s dalšími odborníky, kteří nejsou členy ČBkS, splnili do konce roku 2004 zadanou část požadovaných úkolů, které byly schváleny v rámci celkového hodnocení plnění cílů projektu. Předpokládá se další pokračování ještě v roce 2005. Podobné expertní práce jsou jedním z hlavních úkolů vědeckých společností a takto k nim přistupuje také ČBkS.

Statistické údaje

V roce 2004 došlo opět k menšímu úbytku členů ČBkS v důsledku neplacení členských příspěvků po dobu dvou let. V průběhu roku 2004 Společnost získala devět nových členů. Výše příspěvků byla od roku 2002 stanovena na 200 Kč pro člena v pracovním poměru a 100 Kč pro důchodce a pro studenty. Příspěvky za rok 2004 však dluží dosud plných 25 členů, snad v důsledku zvýšení členských příspěvků, což by nedávalo dobrou perspektivu do budoucna.

Stav členstva k 31. 12. 2004 :

Sekce bioklimatologie člověka	38 členů, z toho jeden čestný
rostlin	42 členů, z toho dva čestní
zvířat	17 členů
úhrnem	97 členů

Činnost ČBkS v roce 2006

Činnost ČBkS bude i v roce 2006 částečně financována státem prostřednictvím Rady vědeckých společností, složky Akademie věd, formou dotace jednotlivých projektů. Těžištěm činnosti Společnosti budou tedy následující projekty:

Projekt **I/06** – Vydání Zpravodaje č. 36 pro členy ČBkS, odborného informativně-organizačního obsahu v hraničním vědním oboru bioklimatologie všech

tří skupin – člověka, rostlin a zvířat – v nákladu 100 výtisků o rozsahu cca 25-30 stran. Zpracovatelem projektu je RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

Projekt **II/06** – Pořádání pravidelného, v pořadí již 27. semináře „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“. Seminář se bude konat v Úpici ve dne 16. – 18. května 2006. Zpracovatelkou a realizátorkou projektu je RNDr. Eva Marková, CSc. Informace a přihlášky: RNDr. Eva Marková, CSc., Hvězdárna v Úpici, U Lipek 160, 542 32 Úpice, tel. 499881731, 499882289, e-mail: markova@obsupice.cz nebo mullerova@obsupice.cz. Podrobnější informace jsou na www stránkách <http://www.obsupice.cz> -> seminář, kde je i elektronický formulář přihlášky. Přihlášku i s abstraktem je nutno poslat do 28. 2. 2006.

Projekt **III/06** – Vydání publikace „Fenologická odezva proměnlivosti počasí“ jako sborník referátů ze semináře se stejným názvem. Zpracovatelem a realizátorem projektu je Prof. Ing. Ilja Vyskot, CSc. Garantem semináře je RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., ČHMÚ, pobočka Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno, e-mail: roznovsky@chmi.cz. Na této adrese jsou k dispozici informace. Přihlášky s abstraktem je nutno zaslat do 10. ledna 2006 na internetovou adresu konference.brno@chmi.cz nebo písemně na adresu ČHMÚ Brno. Seminář se bude konat 22. března 2006 v budově pobočky ČHMÚ Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno. Přihlášeným účastníkům bude zaslán podrobný program do 15. února 2006.

Projekt **IV/06** – Vydání publikace „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2006“. V této publikaci budou uveřejněny příspěvky účastníků stejnojmenného semináře, který se bude konat v Brně v prosinci 2006 v budově pobočky ČHMÚ Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno. Zpracovatelem a realizátorem projektu je Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc. Informace a přihlášky na seminář: Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., VFU Brno, Palackého 1-2, 312 42 Brno, e-mail: novakp@vfu.cz.

Podle novelizovaných směrnic pro dotace se pořádání konference nebo semináře a vydání sborníku považuje pro účely poskytování dotací za dvě samostatné akce. ČBkS se samozřejmě bude podílet také na publikování přednesených referátů na konferencích v Úpici (projekt II) a na pořádání seminářů, z nichž budou příspěvky publikovány v rámci projektů III a IV.

ČBkS se bude také podílet na pořádání pravidelné konference „Bioklimatologické pracovní dny“, jejímž hlavním pořadatelem je Slovenská bioklimatologická společnost a další spolupracující slovenské instituce. Konference se bude konat v první polovině září 2006 ve Strečně nebo v blízkém okolí. V době tisku Zpravodaje nejsou ještě všechny podrobnosti známy (přesné místo a datum, vložné, termíny apod.). Bližší informace bude později možno si vyžádat na adrese Prof. RNDr. Milan Lapin, CSc., Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK,

Mlynská dolina, pavilón F1, 842 48 Bratislava, Slovensko, tel. +421 2 60295863, nebo e-mail: lapin@fmph.uniba.sk .

Na Slovensku se bude v roce 2006 konat ještě pravidelný, již 18. Mezinárodní sluneční seminář, zaměřený především na samotné Slunce, vztahy Slunce – Země a sluneční vlivy na biosféru. I když naše ČBkS ani slovenská SBkS nejsou spolupořadatelé, bude tento seminář jistě pro mnohé naše členy zajímavý. Koná se vždy v sudém roce obvykle v červnu pokaždé na jiném místě Slovenska. Místo a přesný termín konání nejsou dosud známy. Začátkem roku se objeví na internetové adrese <http://www.suh.sk> , kde bude možné se přihlásit přímo přes internet, případně bude možné si informace a přihlášku vyžádat na adrese Slovenská ústředná hvězdárna, organizační výbor Slunečního semináře, PO Box 42, 947 01 Hurbanovo, Slovensko, tel. +421 35 7602484 , e-mail: suhsol@suh.sk .

Zpráva z konference "Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí"

konané ve dnech 17. - 19. května 2005 v Úpici

Ve dnech 17. - 19. května 2005 se v Úpici uskutečnila 26. interdisciplinární konference s názvem „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“, kterou pořádala Hvězdárna v Úpici ve spolupráci s Komisí pro otázky životního prostředí AV ČR, Českou astronomickou společností - východočeskou pobočkou v Úpici, Českou bioklimatologickou společností v Praze, Českou lékařskou společností J.E.Purkyně - Spolkem lékařů v Trutnově a Městem Úpice. Hlavním garantem akce byla Hvězdárna v Úpici. Konference se zúčastnilo kolem padesáti odborníků z různých zainteresovaných oborů i zájemců z naší republiky a ze Slovenska. Mimo jiného přijal také pozvání místopředseda Rady vědeckých společností doc. Ing. Štefan Zajac, CSc.

Konferenci tradičně zahájila RNDr. Eva Marková, CSc., ředitelka Hvězdárny v Úpici. Po té účastníky přivítal starosta města Úpice pan Ing. Zdeněk Peterka a pozdravil doc. Zajac za RVS, která je mezi pořadatelé zastoupen dvěma společnostmi. Doc. Zajac, který je mimo jiné též předsedou Jednoty českých matematiků a fyziků, projevil přání JČMF podílet se na pořádání této konference.

Konference byla již tradičně rozdělena na jednotlivé bloky - astronomický, geofyzikální, meteorologický, ekologický, medicínský a filozofický. Celkem zazněl 41 referát a byly vyvěšeny 3 postery z uvedených oblastí, přičemž většina z nich se zabývala vztahy a souvislostmi mezi jednotlivými obory.

Mezi astronomickými referáty stojí za zmínění referát L. Vyskočila, J. Klimeše st., a J. Klimeše ml. „Erupční aktivita Slunce z ledna 2005 a její projevy v meziplanetárním prostoru“, v němž na svých pozorováních předvedli odezvy lednové vysoké sluneční aktivity na chování respektive odtržení ohonu komety Macholz, která právě v té době byla pozorovatelná.

Geofyzikální referáty již tradičně řešily otázku souvislosti sluneční a geomagnetické aktivity a jejich odezev v různých vrstvách atmosféry (např. J. Bochníček, P. Hejda a J. Horáček: „Sluneční energetické eventy v letech 2001 – 2004. Analýza jejich geoeftivity“; nebo R. Huth, L. Pokorná, J. Bochníček a P. Hejda: „Vliv sluneční aktivity na módy proměnlivosti atmosférické cirkulace“). Velmi zajímavý z této oblasti byl též referát J. Zedníka „Seizmologická stanice v Úpici“, v němž účastníky seznámil s činností stanice na úpické hvězdárně, která je zapojena do světového systému monitorovacích stanic. Vzhledem k tomu, že Úpice leží v oblasti hronovsko-poříčského zlomu, tedy v oblasti seizmicky aktivní, jsou zde registrovány časté slabé otřesy půdy a v historii se dokonce dvakrát vyskytly otřesy větší než 4. stupeň Richterovy stupnice, při němž již mohou praskat zdi domů.

Mezi nejzajímavější referáty v meteorologické části patří příspěvky J. Rožnovského a H. Pokladníkové „Extrémní teploty promrzání půdy“ a J. Rožnovského „Meteorologické příčiny povodní jara 2005“. V ekologické části stojí za zmínku příspěvek dr. Sládečka z Českého hydrometeorologického ústavu, rozebírající stav znečištění ovzduší Královéhradeckého kraje z hlediska standardně sledovaných znečišťujících látek.

Medicínským referátům bylo tradičně věnováno středeční odpoledne, z nichž je třeba vyzdvihnout příspěvek slovenských kolegů O. Dzvónika, a kol. „Sledovanie vplyvov kozmického počasia na niektoré parametre psychickej výkonnosti a zdravotného stavu leteckého personálu“. Bez zajímavosti nebyla ani spíše úvaha než ryze vědecká práce V. Klimešové „Stáří a my“, v níž se zamýšlí nad často ne příliš dobrým přístupem společnosti vůči starším spoluobčanům a snaží se ukázat, že stáří kromě různých potíží má i řadu předností.

Ve filozofickém bloku zaujalo vystoupení R. Rajchla „Astronomické, geofyzikální a meteorologické jevy v Bartoškově kronice ze 16. století“.

Zpestřením programu byla večerní vystoupení jednoho z účastníků, J. Bošky, který připravil pořad „Flamingo a kytara“. Povídaní o historii Flaminga doplnil nejen skladbami reprodukovánými na CD, ale i vlastní hrou na kytaru při ukázkách jednotlivých směrů a bravurní interpretací skladby na závěr.

Odborná úroveň konference byla vysoká, o čemž svědčí velký zájem našich i slovenských odborníků z jednotlivých zahrnutých oborů a vysoce kvalifikovaná

diskuse po každém referátu. Navíc na rozdíl od posledních minulých konferencí přibyli mezi účastníky - byť jen v malé míře – lékaři a meteorologové, což se rovněž kladně projevilo na úrovni konference.

O konferenci byl poměrně značný zájem i mezi sdělovacími prostředky, informace z ní byly publikovány průběžně. Zástupci některých sdělovacích prostředků byli přímo přítomni na konferenci.

Z konference bude vydán sborník.

Eva Marková

Bioklimatologie současnosti a budoucnosti

Česká bioklimatologická společnost, Slovenská bioklimatologická společnost při SAV, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitře, Technická univerzita ve Zvolenu a Český hydrometeorologický ústav byly pořadateli mezinárodní vědecké konference, která proběhla ve dnech 12. – 14. 9. 2005 v malebném lesnatém zázemí Brna, ve Křtinách. Tato 15. československá bioklimatologická konference byla uspořádána při příležitosti čtyřiceti let založení Československé bioklimatologické společnosti. Jednání konference se zúčastnilo 108 pracovníků českých, slovenských a německých univerzit, ústavů akademií věd, výzkumných ústavů a různých odborných institucí.

Vlastní program konference začal 12. 9. 05 slavnostním zahájením v konferenčním sále zámku. Po úvodním referátu, ve kterém byla vzpomenua činnost ČSBkS a nastíněn další výhled obou společností národních, vystoupili představitelé Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity, Slovenské poľnohospodárskej univerzity, Technické univerzity ve Zvolenu, Českého hydrometeorologického ústavu a Slovenské akademie věd, kteří též ocenili nejen činnost společnosti, ale předali též pamětní listy a čestná uznání zasloužilým členům.

Vědecká část proběhla v osmi odborných sekcích, byly to sekce ochrany čistoty ovzduší, krajinářská, lesnická, zoobioklimatologie, fyto­bioklimatologie, hydro­pedologie, humánní bioklimatologie a změny klimatu v samostatném představení posterů.

V sekci ochrany čistoty ovzduší bylo předneseno sedm referátů, zaměřených od analýz imisních koncentrací přes problematiku úpravy dat pro využití v modelování až po stanovení ekonomických škod znečištěním. V krajinářské sekci bylo v šesti příspěvcích pojednáno o problematice komplexních krajinných

meliorací, o hodnocení mezoklimatu, metodách stanovení vodní a větrné eroze, optické hustotě větrolamu či výskytu lesních požárů a využití GIS.

Nejvíce, devět vystoupení bylo v sekci lesnické. Předneseny byly poznatky o vlivu meteorologických prvků na růst smrku, analyzována byla intercepce v závislosti na výchovných zásazích. Hodnoceno bylo mikroklima bukového smrkového porostu, vliv klimatu na vývoj vegetace. Analyzovány byly extrémní povětrnostní podmínky v roce 2004 v Tatrách.

Mikroklimatu stájí a extrémních teplot vzduchu vzhledem k produkci, znečištění ovzduší ve stájích a vlivu počasí na refrigeraci bylo věnováno 5 přednášek v sekci zootechnické. Obsahem fytosekce byla v osmi přednáškách tato témata: agroklimatologické podmínky tvorby úrody, agrometeorologické metody předpovědi výskytu chorob, vliv rostlin na vlhkost půdy, ale také analýza výskytu přírodních antioxidantních látek ve víně. Otázka odtoku, morfologické změny vybraných povodí, vláhová bilance a využití matematického modelu uvedlo pět přednášejících v sekci hydrologie.

Dokladem toho, že fenologie je významnou složkou poznání o prostředí, bylo pět příspěvků v sekci fenologie. Uvedeny byly výsledky o vlivu mikroklimatu na jarní fenologické fáze smrku, fenofáze buku, jabloně a dalších. Vlivu počasí a podnebí na lidský organismus byla pochopitelně věnována vystoupení v sekci humánní bioklimatologie. Šlo např. o synoptickou interpretaci v biometeorologické předpovědi, vztah mezi počasím a psychickou výkonností leteckých posádek, změny tlaku vzduchu a výskyt srdečního infarktu. Aktuálním tématem byla indikace pylové sezóny alergicky zajímavých rostlin.

Osm přednášek bylo věnováno změně klimatu v sekci se stejným názvem. Analyzovány byly klimatické trendy suchých period, hodnot výparu podle GGI-3000 a vypočtené podle metodiky FAO, rekonstrukce řad UV-B záření, problematika downscalingu v globálních klimatických modelech. V rámci studií dopadů změn klimatu byly uvedeny možnosti modelování výskytu zavíječe kukuřičného a potenciální vliv na lesní porosty. Součástí programu konference byla i prezentace posterů, kterých bylo představeno devatenáct.

Součástí konferenčních materiálů byl sborník v tištěné formě s 82 abstrakty a CD ROM, na kterém je v plném znění příspěvků. Navíc zde jsou i sborníky z předcházejících seminářů pořádaných ČBkS a možnost připojení na internetové stránky ČBkS.

Poslední den (14. 9. 2005) byl věnován exkurzi po Moravském krasu. Účastníci navštívili jeskyni Výпустek, která byla dříve využívána jako protiatomový a protichemický kryt. Na rozdíl od běžných návštěvníků se dostali i do jeskyně

Císařské u Ostrova u Macochy, která je vymezena pro speleoterapii a běžně není přístupná. O metodách léčby v jeskyni hovořil MUDr. Pavel Slavík, ředitel Dětské léčebny. Po obědě na Chatě na Macoše byla prohlídka známé Punkevní jeskyně pod vedením Jiřího Hebelky, vedoucího Správy jeskyní Moravského krasu a Hynka Pavelky, vedoucího Punkevních jeskyní. Cestou mezi jednotlivými lokalitami podávali odborný výklad zástupci Správy CHKO Moravského krasu.

Na společném zasedání výborů České bioklimatologické společnosti a Slovenské bioklimatologické společnosti bylo mimo jiné dohodnuto, že společné akce budou dále pokračovat a v roce 2006 zajistí slovenští kolegové Bioklimatologické pracovní dny s mezinárodní účastí.

Jaroslav Rožnovský

Dny Vincenze Priessnitze 2005

Ve dnech 2. – 4. prosince 2005 se konala v Kongresovém sále Priessnitzových léčebných lázní, a. s., v Jeseníku velmi zajímavá vědecká konference. Navazovala na předcházející konference pořádané pravidelně po řadu let na stejném místě a ve stejnou dobu, avšak v letošním roce nesla poprvé oficiální název „1. ročník mezinárodní konference Dny Vincenze Priessnitze“, s neoficiálním podtitulem „O vlivu subtilních dynamických faktorů na zdraví“. Pořadatelem byla Společnost Vincenze Priessnitze, Priessnitzovy léčebné lázně, a. s., a Hotelová škola Vincenze Priessnitze. Konference byla zařazena do systému postgraduálního vzdělávání lékařů (hodnoceno certifikátem), zdravotních sester (9 kreditních bodů) a fyzioterapeutů (9 kreditních bodů). Doba konání (pátek – neděle) byla záměrně určena tak, aby umožnila účast těm pracovníkům, kteří se nemohou uvolnit na více pracovních dní.

Účast na konferenci byla velká, kolem 80 účastníků, přičemž pracovníci z výše uvedených profesí zdravotnictví tvořili podstatnou část účastníků. Účastníky přivítal výkonný ředitel pro výzkum MUDr. J. Novotný, který zasedání řídil, a starosta města Jeseníku. Na konferenci bylo předneseno celkem 20 odborných referátů. Jejich námětem byla jednak problematika lázeňské léčby, klimatoterapie, akupunktura aj., jednak informace z oblastí vlivů vnějšího fyzikálního a chemického prostředí na zdraví a nemoci, v letošním roce nejvíce zaměřeno na radioaktivitu. Součástí programu byla také exkurze do léčebných lázní a promítání filmu o používání akupunktury na Srí Lance, avšak oboje jako dvě paralelně probíhající sekce. Paralelně také probíhaly panelové diskuse o rozvoji regionu z hlediska turistiky a lázeňství. Účastníci konference mohli také využívat lázeňský kulturní program a lázeňské procedury. Pro zájemce na závěr konference (v neděli) bylo uspořádáno praktické cvičení jógových technik. Všechny přednesené referáty budou v plném znění i s obrázky vydány na CD.

V současné době, kdy řada jiných odborných konferencí a seminářů postupně zanikla (např. svého času hojně navštěvované Chronobiologické semináře) a na jiných interdisciplinárních konferencích je účast lékařů minimální, je pořádání této konference velmi významným činem. Je škoda, že jistě mnozí lékaři (a ještě více pracovníci z jiných oborů) o ní nevědí. Místa v Kongresovém sále i možnosti ubytování je dostatek. Předpokládá se, že i v dalších letech budou pokračovat tyto konference se stejným názvem, na stejném místě a ve stejnou dobu. Informace lze získat nejlépe na internetových stránkách <http://www.priessnitz.cz> (asi tak od října, termín přihlášení bývá začátkem listopadu), nebo na telefonu 584 491 648 nebo 584 491 268. Prostředí je zde příjemné, jen ceny za ubytování a stravování jsou poměrně vysoké.

Jaroslav Střešík

20. ročník vědecké konference s mezinárodní účastí "Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2005"

Členové sekce bioklimatologie zvířat České bioklimatologické společnosti řeší stále aktuální problémy v oblasti zemědělské prvovýroby směřující k produkci zdravotně nezávadných potravin s ohledem na zabezpečení optimálních podmínek chovu hospodářských i volně žijících zvířat. Vědecké konference jsou tradičním vyvrcholením činnosti sekce v každém roce. Pravidelný, v pořadí již 20. ročník vědecké konference s mezinárodní účastí "Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2005" uspořádala sekce bioklimatologie zvířat České bioklimatologické společnosti a Výzkumný ústav živočišné výroby Praha-Uhřetěves ve spolupráci s Ústřední komisí pro ochranu zvířat a brněnskou pobočkou České biologické společnosti dne 13. prosince 2005 v prostorách brněnské pobočky Českého hydrometeorologického ústavu. Jednání konference zahájil předseda České bioklimatologické společnosti RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc. Konference se zúčastnilo cca 40 odborníků z různých oborů, zabývajících se danou problematikou, z toho 5 ze zahraničí (Rakousko a Slovensko). Z Veterinární univerzity ve Vídni se zúčastnil Prof. Gunther Schauburger, ze Slovenska Doc. MVDr. Alica Kočišová, Ph.D. a MVDr. Katarína Beňová, Ph.D. z Univerzity Veterinárskeho lekárstva v Košicích, dále Doc. MVDr. Ludmila Chmelničná, CSc. a Ing. Jana Lendelová, Ph.D. ze Slovenské poľnohospodárskej univerzity v Nitre a Ing. Jaroslav Šottník, Ph.D. a Ing. Ľubomír Botto, Ph.D. z Výzkumného ústavu živočišné výroby v Nitre. Jednání byli přítomni také posluchači pre- i postgraduálního studia VFU Brno a zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Na konferenci bylo přihláшено a ve sborníku je publikováno in extenso celkem 25 příspěvků, z nichž bylo předneseno 15 referátů a 10 prezentováno formou posterů. Práce, publikované ve sborníku, jsou upraveny podle zásad pro publikování v odborných časopisech, včetně souhrnu v anglickém jazyce.

Jak vyplynulo z jednání konference, ustájení hospodářských zvířat bude i nadále klást požadavky a vyžadovat řešení hygienických a samozřejmě i bioklimatologických otázek resp. podmínek stájového prostředí. Již v roce 1992 Doc. Zeman ve svém pohledu do historie správně konstatuje, že ani v tržním hospodářství není snížen význam dodržování preventivních opatření včetně zoohygienických. Naopak - teprve důsledná kritéria efektivity, rentability a zisku si vynutí u chovatelů respektování zoohygienických bioklimatologických a ekonomických požadavků tak, jak je to v zemích s rozvinutým zemědělstvím běžné.

Několik pohledů do historie. První bioklimatologické konference v roce 1955 v Liblicích se za veterinární veřejnost zúčastnil jeden z nestorů zoobioklimatologie u nás – Doc. Zeman. Dalším mezníkem se stala 4. mezinárodní bioklimatologická konference, konaná v Brně v roce 1965, za účasti předních zahraničních zoohygienických odborníků. A do této doby se také datuje začátek odborných seminářů sekce zoobioklimatologie, na jejichž základech stavíme dodnes.

Tradiční chápání zoohygieny jako hygieny prostředí v širším slova smyslu, se v soudobé koncepci soustřeďuje pozornost na zvíře jako objekt výroby produktů živočišného původu. V souvislosti s touto novou koncepcí se prostředí stává nedílnou součástí chovu zvířat a má z této pozice vztah k ustájení a ošetřování zvířat, technologickým systémům (větrání, vytápění, tepelně izolační vlastnosti obvodových konstrukcí stájového pláště, apod.). Zvíře je chápáno jako biologický objekt s jasným genetickým profilem a vyhraněnými nároky na výživu a prostředí, ve kterém je chováno. Z tohoto hlediska je to otázka dynamické rovnováhy mezi základními prvky tvořenými řetězcem organismus – výživa – prostředí.

Koncentrace zvířat je vedle starého extenzivního způsobu, kde stádo byla základní produkční jednotkou, v současné době nahrazována koncentrací průmyslově organizovaných stájových objektů s prvky biotechnologie. Tato okolnost sebou nese jako nový prvek i zvýšené koncentrace odpadních produktů, které se hromadí ve mimořádně velkých množstvích a vyžadují nové technologie pro devitalizaci jejich potenciálních infekčních a parazitárních složek včetně vývoje a testování účinných procesů jejich degradace pro jejich další využití. Tato oblast představuje nové pole působnosti pro zoohygienu a ekologii, s cílem rychlého, účinného zpracování těchto odpadů s minimálními zátěžemi životního prostředí v jejich okolí.

Další oblast nových úkolů, před které je dnešní zoohygienu postavena, tvoří problematika vytváření pohody (welfare) chovaných zvířat nejen s cílem „humanizace výroby“, ale zejména s cílem zvýšení produktivity i ekonomické rentability chovu, která je nedílně spojena s volbou odpovídající technologie a správné ošetrovatelské péče. Významným prvkem řešeným v oblasti welfare jsou otázky přepravy a přesunů zvířat, předporážková péče, zajišťující podmínky welfare

a podmínky pro produkci kvalitních zdravotně nezávadných surovin a potravin živočišného původu, což je v souladu s myšlenkou zabezpečení zdraví spotřebitele podle zásady „from stable to the table“. Významným novým faktorem je i sledování produktů ekologického zemědělství a intenzivních produkčních systémů využívajících nejen nové biotechnologie, ale i systémy genetické modifikace. Na tuto problematiku navazují otázky studia etologie zvířat, vlivu koncentrace chovů na ekologii krajiny, a jak ukázaly i situace z poslední doby, i řešení otázek prevence a záchrany zvířat v extrémních situacích, např. při přírodních katastrofách včetně asanace následků těchto katastrof.

Dalším novým prvkem, který je nezbytné uvést v poli působnosti zoohygieny je také řešení otázek hygieny a technologie chovu volně žijících zvířat, jejich možnému negativnímu vlivu na krajinu, stejně tak i na druhé straně škodám, způsobovaným na zvěři.

Specifickou oblastí zoohygieny je soudobý nárůst počtu zvířat v zájmových chovech realizovaných nejen u soukromých chovatelů, ale také v zoologických zahradách, safari parcích a cirkusech.

Starou, ale dosud z hygienického hlediska neúplně zpracovanou problematikou jsou specifické chovy zvířat v útulcích, otázky, týkající se synantropních hlodavců, podobně jako řešení otázek toulavých psů a koček.

Hlavním smyslem moderní zoohygieny by mělo být vytváření zdravého prostředí pro chovaná zvířata s optimální konverzí živin na finální produkty (maso, mléko, vejce, vlna, peří apod.) při minimálních nákladech šetřících zdraví lidí i zvířat spolu s ekologií blízkého i vzdáleného okolí. Racionální přístup k chovu zvířat v zájmových chovech.

Tyto myšlenky již před lety vyjádřil jeden ze zakladatelů bioklimatologie zvířat Doc.Zeman ve své rovnici „Hygiena = zdraví = užítkovost = rentabilita“.

Pavel Novák, Jaroslav Rožnovský

Čtyřicet let Československé bioklimatologie

Bioklimatologie se jako vědní obor v českých zemích vyvíjela desítky let, zejména na vysokých školách zemědělských a lesnických, ovšem jen s malými vzájemnými kontakty. Byla takto roztříštěna do několika oborů. Po vzniku ČSAV byla 16. 4. 1953 na podnět biologů z Biologického ústavu ČSAV ustanovena v témže roce Bioklimatologická komise při ČSAV jako poradní vědecký orgán. Za předsedu byl jmenován prof. Ing. Dr. Václav Novák, DrSc. z VŠZ v Brně. Bioklimatologická

komise uspořádala konference s mezinárodní účastí v letech 1955, 1958 a 1961. V rámci Československé meteorologické společnosti (vznikla 17. 12. 1958) byla v r. 1959 ustanovena odborná bioklimatologická skupina při této společnosti, kterou vedl prof. MUDr. Karel Bobek.

V průběhu první bioklimatologické konference byl předložen návrh na založení samostatné vědecké společnosti. Bioklimatologická skupina při ČSMS se v průběhu roku 1964 vyslovila pro původní návrh na vytvoření samostatné společnosti. Bioklimatologická komise při ČSAV dne 8. 1. 1965 schválila tento návrh s tím, že nová společnost převezme také činnost Bioklimatologické komise při ČSAV. Po mnoha jednáních nakonec Vědecké kolegium speciální biologie dne 19. 2. 1965 schválilo návrh na vytvoření Československé bioklimatologické společnosti a začlenění této společnosti ke kolegiu speciální biologie.

Výsledkem dlouholeté činnosti bioklimatologů, byla nakonec ustavující schůze Československé bioklimatologické společnosti (dále jen ČBkS) dne 8. září 1965 v 10 hodin v dnešním Národním domě na náměstí Míru v Praze. V předstihu (20. 8. 1965) byl vytvořen organizační řád Společnosti (dnešní Stanovy). Na ustavující schůzi 8. září 1965 byl za předsedu nové Společnosti zvolen prof. Václav Novák, 1. místopředsedou prof. Karel Symon, 2. místopředsedou ing. Vladimír Krečmer, vědeckým tajemníkem doc. Vladimír Havlíček a hospodářem ing. Václav Picko. Dalšími členy předsednictva byli mj. RNDr. Ladislav Křivský, MUDr. Jiří Matoušek, náhradníkem doc. Vlastimil Pasák, členem revizní komise MUDr. Rudolf Barcal. Na ustavující schůzi ještě referoval prof. Symon o problematice lékařské, doc. Havlíček o problematice zemědělsko-lesnické. Následující IV. Česko-slovenská bioklimatologická konference v říjnu 1965 v Brně byla již vedena jako akce nově vzniklé společnosti. Přímo na ustavující schůzi vstoupilo do nově utvořené společnosti mnoho účastníků této schůze, takže spolu s přípravným výborem (jeho členové uváděli na přihlášce datum před 8. zářím) měla společnost 44 členů. Tyto můžeme nazývat zakládajícími členy. Dalším, kteří nebyli na této schůzi přítomni, byly přihlášky zaslány, větší nábor členů se pak uskutečnil na Bioklimatologické konferenci v říjnu. Ke konci roku 1965 měla Společnost již 84 členů.

Odborná činnost ČSBkS byla rozčleněna do sekcí, které byly ustanoveny v průběhu roku 1966. Sekce bioklimatologie člověka (humánní sekce) byla založena na pracovním zasedání 22. 6. 1966 v Bratislavě. Vedoucím sekce byl zvolen doc. MUDr. J. Badal. Sekce bioklimatologie rostlin (rostlinná sekce) byla založena na pracovním zasedání 13. 9. 1966 v Trojanovicích u Frenštátu pod Radhoštěm. Předsedou byl zvolen doc. Dr. Robert Intribus z Bratislavy. Sekce bioklimatologie zvířat (zoo.sekce) byla založena na pracovním zasedání 20. 10. 1966 v Uhříněvsi u Prahy (dnes Praha-Uhříněves). Předsedou byl zvolen doc. MVDr. J. Hojovec. Také na těchto ustavujících schůzích vstoupilo mnoho účastníků do ČSBkS, takže jejich počet přesáhl 200.

Přes ustavení sekcí se ukázalo, že spektrum jejich činností je velmi široké. V průběhu času tak byly v rámci jednotlivých sekcí ustanoveny odborné pracovní skupiny (OPS) zaměřené na určité speciální téma. Nejvíce jich pracovalo v rámci sekce humánní bioklimatologie, která měla vždy nejvíce členů. Bohužel jejich činnost není vždy dostatečně zdokumentována. Z mnohých seminářů pořádaných některými OPS nebyly vydány sborníky příspěvků, jednak z důvodu menšího počtu účastníků, jednak vydávání jakýchkoli tištěných materiálů bylo v dřívějších dobách poměrně obtížné. Mnohé OPS pracovaly jen po určitou dobu, jiné po několik desítek let. Následující výčet není zdaleka úplný. Velmi aktivní byla OPS pro chronobiologii, vedená MUDr. Z. Hejlem. Po řadu let pořádala chronobiologické semináře, jichž se zúčastňovalo i mnoho nečlenů Společnosti. Významná byla také OPS pro biometeorologickou předpověď, vedená RNDr. Ing. J. Dykastem, která postupně vyvinula současnou biometeorologickou předpověď. Vzpomeňme ještě OPS pro bioklimatologii sportu a OPS bioklimatologie volně žijících zvířat.

K mimořádně významným přínosům ČSBkS patřila i činnost terminologická, která byla završena v roce 1970 vydáním Bioklimatologického slovníku terminologického a explikativního. Jeho definitivní zpracování, které vyšlo v roce 1980, obsahuje celkem 2252 základních hesel z bioklimatologie a oborů, s nimiž se bioklimatologie prolíná jako hraniční disciplína. Předsedou redakční rady slovníku byl V. Krečmer, hlavním redaktorem E. Veselý. Slovník pro svou odbornou šířku a hloubku našel široké uplatnění i mimo bioklimatologickou obec.

Díky ustanovení federativního uspořádání státu v r. 1968 byly vytvořeny dvě národní samostatné bioklimatologické společnosti, a to Česká a Slovenská. Ustavující schůze české společnosti se konala 20. 11. 1968 v Praze v Emauzích, ale bylo rozhodnuto ponechat název „Československá“ (podobně jako ČSAV), pouze byly formálně upraveny Stanovy. Předsedou této společnosti byl zvolen prof. MUDr. Karel Symon. Následně byly ustanoveny jednotlivé sekce této společnosti v nové podobě. Dalšími předsedy naší Společnosti byli prof. E. Hadač a Ing. V. Krečmer. Název "Česká" se používá oficiálně až od změny Stanov, které byly schváleny Ministerstvem vnitra 20. 1. 1994. Do té doby se všude užíval název "Československá" a k názvu naší společnosti patřil přívlastek "při ČSAV", ten byl při změně názvu v souvislosti se změnou zákona o Akademii věd zrušen.

Slovenská bioklimatologická společnost (dále jen SBkS) vznikla podstatně dříve, její zakládající schůze se konala 20. 3. 1969 v Bratislavě. Prvním předsedou byl zvolen prof. MUDr. J. Hensel. V letech 1978-1980 byl předsedou R. Intribus, dále potom prof. D. Zachar a prof. Špánik. SBkS každoročně organizovala Bioklimatologické pracovní dny, na kterých zazněly výzkumné zprávy ze všech tří oborů bioklimatologie. Referáty z těchto zasedání společnost vydávala ve zvláštních Bulletinech. SBkS byla organizátorkou celostátních konferencí na Slovensku. Ryze

medicínsko-meteorologické problematice bylo věnováno mezinárodní sympozium v roce 1988, které se konalo na Štrbském Plese. Prvním knižním profilovým dílem SBkS byl sborník Problémy modernej bioklimatológie z roku 1973.

Členové společnosti sehrávali vždy významnou roli ve výzkumu. Výsadním postavením byla oblast studia mikroklimatu, zvláště porostního klimatu zemědělských plodin a lesních porostů. Pod patronátem společnosti se v červenci 1985 uskutečnila vědecko-publicistická expedice Svalbard-Špicberky, kterou vedli předseda ČSBkS E. Hadač a předseda SBkS D. Zachar. Cílem expedice byl výzkum přírodních poměrů souostroví z bioklimatologického hlediska. Expedice dospěla k předložení návrhu na založení nepřetržitého expedičního výzkumu, který však nakonec nebyl naplněn. Výzkum v posledních letech je dán výzkumnými projekty zaměřenými na dopady možné změny klimatu a adaptace v oblasti zemědělství a lesnictví, ale také v humánní bioklimatologii. Toto zaměření výzkumu souvisí s členstvím obou našich společností v Národních klimatických programech, na jehož činnosti se významně podílíme.

Přes vznik samostatných národních bioklimatologických společností samozřejmě neznamenal přerušování dosavadní spolupráce. Pokračuje tradice společných odborných akcí, jednak odborných seminářů, dále SBkS organizovaných Bioklimatologických pracovních dnů. Pokračuje konání Česko-slovenských bioklimatologických konferencí vždy přibližně po 2-4 letech v různých místech České a Slovenské republiky. Dokladem je i tato XV. bioklimatologická konference, jejíž konání se setkalo s velkým zájmem. Dalším úkolem je udržet zájem nejen odborníků o bioklimatologii v oblasti výzkumu, ale i v oblasti společenské, tedy zajištění další činnosti obou bioklimatologických společností. Jak dokazují problémy lidstva, poznatky bioklimatologie jsou stále potřebnější.

Jaroslav Střeštitk, Jaroslav Rožnovský, Jaroslav Škvarenina

Osmdesátiny RNDr. Ladislava Křivského, CSc.

Je až k nevíře, jak ten čas běží. Čas, který nám připisuje dny a roky naprosto spravedlivě, ať chceme nebo nechceme. A záleží jen na nás, jak je prožijeme, zda životem proběhneme tak, že si toho skoro nikdo nevšimne a nebo zda život je protkán spoustou někdy až neskutečných příhod, které našemu okolí utkví v paměti.

RNDr. Ladislav Křivský, CSc., patří bezesporu k té druhé skupině a to ve všech směrech. Ať už to budeme posuzovat po stránce vědecké, kde lidově řečeno „fušoval“ do různých oborů, či po stránce jen té každodenní lidské. Vedle něho není možné se nudit. S ním člověk prožíval a dosud při každém setkání prožívá naprosto nevšední chvíle. A to přesto, že se 8. prosince 2005 dožívá 80ti let věku.

Jeho nevšednost je dána z největší části právě tou jeho všestranností. Jen díky tomu, že je odborníkem nejen v astronomii, ale i v meteorologii a ekologii a pronikl i do dalších oborů, jako je např. egyptologie, geologie apod. A navíc se umí dívat kolem sebe jako málokdo. Tak mohl objevit to, co jiným zaměřeným jen na ten jeden, jejich obor, často unikalo. Díky tomu toho víme mnohem více nejen o sluneční aktivitě, kterou on začal v naší zemi předpovídat, ale také např. proč staří Egypťané, kteří uctívali boha Slunce, stavěli stupňovité pyramidy a proč mají krátery na Měsíci právě takový tvar. To vše lze nalézt v jeho zhruba kolem 350 původních vědeckých pracích a řadě monografií, ale i v několika stovkách populárních článků. Také je autorem či spoluautorem mnoha knih týkajících se oborů jeho vědeckého zájmu. To vše byl důvod, proč jeho vynikající výsledky na poli vědeckém ocenila Česká astronomická společnost v r. 2001 udělením ceny Františka Nušla.

Samozřejmě o vědeckých aktivitách a dosažených výsledcích na poli vědy by se dalo psát hodně a nikdy bych si nebyla jistá, zda jsem na něco nezapomněla. Raději tedy přejdu k té druhé stránce, lidské. I zde dr. Křivský prožíval nevšední život. Dodnes jeho příhody – téměř vždy u sklenky dobrého červeného vína (přes víno je dr. Křivský také odborníkem) – ráda poslouchám. Málokdo má totiž během svého života tolik neskutečných zážitků, jako dr. Křivský. O část z nich se s námi podělil ve své knize „Já a moje panoptikum“. Tam ale nejsou zdaleka všechny zážitky a příhody. Pokud by se měly sepsat všechny, byla by ta kniha několikrát tlustší.

Při svých pracovních návštěvách Ondřejova jsme spolu často diskutovali o vědeckých problémech, a to nejen v jeho kanceláři, které vládl dubový stůl, u něhož jsem tak ráda sedávala a u něhož jsem měla nápady, na něž bych jinak nikdy nepřišla. Velmi často jsme své diskuse přenesli i na procházky v přírodě, ať už při sběru hub nebo jen tak při pozorování toho, co se kolem nás děje. Jedna z mých návštěv se uskutečnila v období, kdy řádily velmi nepříjemné chřipky a o mě se právě také pokoušela. Měla jsem v Ondřejově ještě hodně povinností a přitom jsem byla zralá na ulehnutí. Dr. Křivský si ovšem věděl rady s přehledem člověka života znalým. Pozval mě na večeři a jako menu byly topinky se zhruba centimetrovou vrstvou česneku hojně zapíjené slivovicí. Musím se přiznat, že mi při jídle až lezly oči z důlků. Druhý den ráno jsem ale byla jako rybička a mohla v plné síle plnit své pracovní povinnosti.

Podobných příhod s dr. Křivským jsem prožila mnohem více, ale raději nechám promluvit jeho při líčení některých zážitků, které se již do knihy „Já a moje panoptikum“ nevešly:

Jedna příhoda je z dob, kdy fungovala koronální stanice pro sluneční výzkum ale i výzkum Měsíce. Říkalo se jí Gornaja stancija a patřila pod Pulkovskou

hvězdárnu v tehdejší Leningradě a jejím šéfem byl profesor Gněvyšev. V té době jsem byl na Kavkaze na nějakém semináři a Gněvyšev mne pozval přímo k sobě na Gornuju stanciju, že společně uděláme nějakou práci. Já jsem měl nápad zpracovat jejich měření intenzit koróny během celého jednoho slunečního cyklu. Ten hlavní nápad spočíval v tom - to do té doby ještě nikdo neudělal, že jsem chtěl ta měření udělat poziční, šířkově délková, a udělat z toho mapu izofot a do ní zanést mapu pozic protonových erupcí, jejichž katalog jsem já už měl připraven. Chtěl jsem sledovat jak to vypadá s korónou nad erupcemi, které jsou blízko slunečního okraje. Z katalogu jsem tedy vybral jen ty erupce, které jsou blízko západního nebo východního okraje, které byly spojeny s výronem částic. S jedním ruským kolegou (na jméno si nevzpomínám, ale později se snad stal i ředitelem Pulkova) jsme dělali fotometrické výškové řezy - od kraje disku do výšky. Tohle nedělal Gněvyšev ani nikdo jiný a nám nezbyvalo nic jiného, než jejich snímky koróny vyhodnocovat a zjišťovat výškovou situaci.

Díky tomu, že jsem u Gněvyševa takhle vědecky působil, musel jsem se také zapojit do práce pro potřebu tehdejší observatoře nějakým fyzickým způsobem, to znamená mimo vědu. V té době se dostavoval pavilon, který patřil Pulkovské hvězdárně a měli tam pracovat nějakí vědci v oboru výzkumu Měsíce, kráterů a tak podobně. Na té stavbě občas pracoval nějaký zedník, občas tam přijel někdo z Kislovodska na kontrolu - stavební dozor, ale někdy tam zase nebyl vůbec nikdo. Gněvyšev za mnou jednou přišel a povídá - Hele, nemohl bys nám v tom také nějak pomoci? Řekl jsem: „Já tady s tím (nevím jak se jmenoval) fotometruju, někdy chodím tady po Kavkaze, dělám navigaci podle štěkotu psů (i to by byl myslím zajímavý příběh), a tak já vám pomůžu.“ Oni měli k dispozici přímo na observatoři nákladní auto i osobní auto a tak mi řekli: „Ty tady budeš jezdit s tím šoférem dolů do téhle doliny a tam jsou hromady písku a štěrku po zlatokopech, kteří zde kdysi hledali zlato. Vy ty hromady budete nakládat na auto a přivezete je zpátky na Gornuju Stanciju.“ Takhle jsem jezdil i několikrát za den jako nakladač písku; občas jsme při té cestě potkali velblouda, který asi utekl někomu z těch chatrčí dole. Velbloud na Kavkaze! Z Kislovodsku tam občas přivezli také cihly. Jednou se mně zeptali, jestli jsem něco někdy stavěl. Já jsem řekl že ne, ale že jsem se jako kluk díval na zedníky, jak ořukávají cihly, míchají maltu a staví. Gněvyšev byl se vším hned hotový a tak mi řekl: „No výborně, ty máš určitě znalosti, jak se to dělá.“ A tak jsem tam dokonce začal stavět jednu zeď toho pavilonu - laboratoře pro výzkum Měsíce. Takže jsem tady fungoval jako nakladač písku i jako zedník.

Navigace podle štěkotu psů na Kavkaze

Tam, kde jsem byl u Gněvyševa ubytován, jsem měl dvě okna. Z jednoho byl přímo výhled na Elbrus. Ty všechny barvy, které se vystřídaly při východu a západu Slunce na horách byly neuvěřitelné, zvláště v době, kdy byla jinovatka. Jednou večer jsem si vyšel na podvečerní procházku do okolí Gornoj Stanciji a pozoroval jsem

okolní přírodu. Zrovna zapadalo Slunce a stíny jednotlivých okolních hor se promítaly do míst kudy jsem šel - byl jsem unešený, nikdy nic takového jsem nezažil, a to ani v Tatrách, a to jsem spal i na Lomnickém Štítu. Na zemi byl slabě napadlý sníh, bylo krásně jasno, a když jsem šel přes údolíčko asi dva kilometry od Gornoj Stanciji, na zemi se promítaly stíny hor a začalo se ochlazovat. Najednou se začaly tvořit chuchvalce mlhy a já jsem byl zrovna v místech, kde nebyl jediný záchytný bod v terénu, podle kterého bych se orientoval. Byl jsem na nějaké náhorní planině (mimoходом: nedaleko byl ústav, ve kterém kdysi pracoval za Stalina popravený botanik Vavilov, z toho ústavu zbyly jen meze). Z toho mírného zamlžení a srandovných chuchvalců se vytvořila tak hustá mlha, že bylo vidět opravdu jen, jak se říká, na krok. V prvním okamžiku jsem z toho byl trochu vystrašený, protože jsem kolem sebe neviděl vůbec nic. Říkal jsem si: Musím honem zpátky, jedním směrem, však někam přijdu. Jenomže tam "někam přijdu" není jako u nás, tam byla jen Gornaja stancija a vedle ní, asi 500 metrů, meteorologická stanice kde měli psa. Ten pes tam štěkal, zvláště když tam chodili kolem lišky. O tom, že tam ten pes celý den poštěkává, jsem věděl, ale netušil jsem, že mi bude dobrý na nějakou navigaci. Začínala noc, v té mlze jsem stále neviděl vůbec nic a tak mě napadlo, že budu toho pejska poslouchat a tak se dostanu zpátky. Takže vidíte, že - kromě jiných navigačních metod - existuje také navigace podle štěkotu psa.

Cestování

Na vojně ve Kbelích jsme měli na pěšárnu podporučíka, jmenoval se Mlynarovič. On byl ze Svobodovy armády, takže sloužil dál a byl odněkud od Malacek. My jsme s ním vycházeli vcelku velmi dobře. Občas, když mu dali dovolenou, odejel asi k rodině, v Malackách zkrátka přestupoval. Jednou se takhle vrátil po neděli k útvaru a byl hrozně potlučený, nic zlomeného neměl, ale byl samá modřina. My jsme se ho ptali, co mu kdo udělal a on nám řekl: „Tomu byste nevěřili, ale já jsem vyskočil z rychlíku.“ Tomu jsme moc nevěřili a říkali jsme si, že to může udělat jenom blázen. Potom nám vyprávěl, jak se to stalo. Když jel jeho rychlík kolem Malacek, zpomalil tam a z vlaku vyhazovali za jízdy v pytlích poštu pro vojenské pohraniční útvary. Vlak jel tak pomalu, že se z něho dalo bez problémů za jízdy vyskočit. Ten den, kdy podporučík cestoval, byl však poštovní vagón úplně prázdný, žádná vojenská pošta tam nebyla, a tak vlak v Malackách vůbec nezpomalil. Podporučík vyskočil na nádraží v Malackách z normálně jedoucího rychlíku a pěkně se potloukl. Říkali jsme si, že z rychlíku může vyskočit jenom blbec nebo úplný blázen, takhle jsme toho podporučíka odsuzovali. Tehdy mě vůbec nenapadlo, že i já budu jednou vyskakovat z jedoucího rychlíku...

Byl jsem tehdy ještě na vojně, od té příhody podporučíka Mlynaroviče uplynul nějaký ten měsíc. Dostal jsem nějakou dovolenou a byl jsem spolu s manželkou na návštěvě u jejich rodičů v Bratislavě. Zpátky jsme jezdili rychlíkem do Prahy, který odjížděl z Bratislavy někdy kolem osmé nebo deváté hodiny večer. Na nádraží jsme

přišli o něco dřív, před perónem byla kontrola lístků (tehdy se ještě kontrolovaly lístky před vstupem na perón, to už se dnes nedělá) a my jsme se zeptali, kde stojí rychlík na Prahu. Ten ajzboňák říká: První perón, první kolej. Přišli jsme tam a skutečně tam stál rychlík. Jenomže jsme se s manželkou zapomněli podívat, na které straně má ten rychlík lokomotivu. Nastoupili jsme do kupé, uložili jsme kufry. V tom se začal ten rychlík rozjíždět, a to dokonce na druhou stranu. To s námi ještě nehlo, protože se nám už několikrát stalo, že s vlakem na nádraží šoupali sem a tam. Říkali jsme si, že s tím vlakem na nádraží asi také pošupují. Jenže ten rychlík nabíral na rychlosti a tak jsme se zeptali cestujícího v kupé, kam ten vlak vlastně jede. Odvětil nám, že to jede do Budapešti. Najednou jsme se ocitli v té situaci jako kdysi podporučík Mlynarovič. Manželka byla nejrozhodnější, hned vyšla na chodbičku, vzala kufřík a vyskočila ven první. V Bratislavě je dlouhý perón a ona vyskočila ještě v době, kdy vlak ten perón míjel, takže se jí nic moc nestalo. Horší to bylo se mnou, já jsem se ještě dooblékal. Ten rychlík do Budapešti měl snad jenom tři vagony, měl velmi rychlý rozjezd, a já jsem se proto rozmyšlel, zda mám vůbec vyskočit či ne. Nakonec jsem skočil, ale s kufrem v ruce. To byla velká blbost, kterou jsem udělal.

Koleje se však zatáčely do oblouku a já jsem naštěstí vyskočil na vnější straně toho oblouku. Další štěstí jsem měl, že jsem po dopadu na zem stačil udělat asi tři kroky, takže jsem ten pád trochu zmírnil a zastavil jsem se až o nějakou výhybku. Spadl jsem na zem, kufřík mi vyletěl z ruky. V kalhotách jsem měl prodřenou díru, měl jsem natlučené koleno. Vstal jsem, chodit jsem mohl, a tak jsem se vydal pěšky k nádraží. Ani jsem nešel nikomu nadávat, i když nám ten chlap na nádraží zapomněl říci, že na té koleji, kam nás poslal, stojí ještě jeden rychlík směrem na Budapešť, který ale ještě neodjel. Přišel jsem zpátky na perón a za chvíli tam přiřibovali ten skutečný rychlík na Prahu. Bylo zajímavé sledovat, jak se ta modřina na koleně v průběhu týdne na mění. Nejdřív byla modročerná, pak zelená, nakonec zežloutla. Když jsem přijel zpátky ke svým spolutrpitelem na vojně, řekl jsem jim: „Hoši, představte si, že jsem taky skočil z rychlíku.“ Uvědomil jsem si, že nejdřív člověk někoho odsoudí že je blbej, a pak to sám udělá taky s ještě za horších podmínek...

A na závěr opět, jako již mnohokrát, pozvedám číši červeného vína: „Ještě hodně hodně zdraví a mnoho dalších zážitků a příhod, kterými nás budete ještě dlouho obveselovat.

Podle povídání dr. Křivského zapsala Eva Marková

Jubilanti v roce 2005

= 60 let =

Žižková Eva RNDr. CSc. 23. 3. 1945

= 65 let =

Klimeš Jan 17. 10. 1940

= 75 let =

Coufal Vladimír Prof. Ing. CSc. 7. 1. 1930

Hodějovský-Hübelbauer Ladislav MUDr. CSc. 7. 1. 1930

Tichý Josef Ing. CSc. 14. 3. 1930

= 80 let =

Křivský Ladislav RNDr. CSc. 8. 12. 1925

= 88 let =

Bradna Jiří MUDr. 28. 7. 1917

= 92 let =

Rašková Helena Prof. MUDr. DrSc. 2. 1. 1913

Přejeme všem našim jubilantům hodně zdraví a spokojenosti!

